

ÎN CĂUTAREA LUI TATSUMI HIJIKATA Interviu cu Stephen Barber

Ioan Ardelean

Pe scriitorul Stephen Barber l-am descoperit acum câțiva ani, pe vremea când lucram la teza mea de doctorat. Anii au trecut și l-am redescoperit de curând, citindu-i scrierile despre Antonin Artaud. Se pare că, la o distanță de câțiva ani, atenția mea revine asupra lui Stephen Barber. S-a născut în Marea Britanie, iar din 2002 este profesor la Universitatea Kingston din Londra. În prezent, este profesor de cercetare la Facultatea de Artă, Design și Arhitectură din cadrul aceleși universități. El a început să scrie din 1990 și a publicat numeroase cărți de non-ficțiune și romane. A colaborat și cu alte universități, cum ar fi Institutul de Arte din California, Universitatea din Tokyo, Universitatea din Berlin și Universitatea din Sussex. A trăit și locuit în Tokyo, Paris, Berlin, Los Angeles, Viena și Londra, locuri care l-au inspirat în multe din scrierile sale. De curând, am avut deosebita plăcere de-a sta de vorbă cu Stephen Barber. Discuția s-a canalizat asupra cărții domniei sale, dedicate lui Tatsumi Hijikata, cel care a revoluționat dansul japonez. Nu vreau să spun mai multe, ci vreau să vă las pe voi să-l descoperiți sau să-l redescoperiți pe Stephen Barber, după caz, în cele ce urmează.

Ce v-a atras la Tatsumi Hijikata și care a fost cea mai grea parte din procesul de a scrie despre el?

Am plecat să locuiesc și să scriu o altă carte în Tokyo, în 1997. Dar, în scurt timp, am aflat că în cercul meu de prieteni erau foarte mulți prieteni și colaboratori de-ai dansatorului Hijikata, care murise în 1986. Aproape tuturor acelor prieteni le

plăcea să-l evoce sau să-l reînvie pe Hijikata, imitându-i vocea. Acea voce înconfundabilă, care avea accentul special al regiunii Akita din nord-vestul Japoniei. Așadar, această experiență a fost una strălucitoare și neașteptată. Am re trăit același sentiment la festivalurile templului Osore-san din nordul Japoniei. Acolo, bătrânii orbi intră într-o transă profundă și prelungită, în timpul festivalului, pentru a comunica cu morții. Hijikata a încetat să mai danseze la începutul anilor '70, dar munca sa era bine cunoscută în Japonia, iar *performance*-urile sale au fost filmate extensiv. Spectacolul său filmat și prezentat, la Expoziția Mondială Osaka din 1970, a fost văzut de 12 milioane de oameni. Desigur, el a performat și *live* acolo, dar, pentru că nu am avut șansa de a-l vedea dansând pe scenă, mi-a creat multe dificultăți, atunci când m-am apucat de scris despre el.

Chiar și în Hijikata: Revolta trupului ați reușit să inserați mult umor. Cum reușiți să faceți asta în povești care, de altfel, sunt sumbre? Vedeți această combinație ca pe o manieră mai bună de a descrie viața?

Hijikata a fost considerat, cel puțin în anii '60, cel mai proscris și exclus artist din Japonia. Majoritatea orașelor Japoniei au fost distruse în 1945 și, chiar dacă următorul deceniu a fost extrem de aspru pentru ei, mulți tineri s-au simțit eliberați, deoarece regimul militar al Japoniei fusese distrus la sfârșitul războiului. Deci este un umor negru sălbatic, eliberator în activitatea lui Hijikata. Sărac și fără nimic, după ce a ajuns în Tokyo din Akita, a lucrat ca docher și hoț înainte de a deveni coregraf. El nu a câștigat premii sau medalii pentru munca sa ca *performer* și dansator. Dar, la sfârșitul anilor '50, s-a ras în cap și a intrat într-o competiție, în Tokyo, în care trebuia să semene cu actorul american Yul Brynner și s-a clasat pe locul al treilea. Aceste momente din viața lui indică precaritatea, dar și un umor ciudat.

Tatsumi Hijikata a fost familiarizat cu războiul și-a fost preocupat de transformările prin care a trecut Japonia anilor de după al Doilea Război Mondial. Credeți că dacă Hijikata ar fi părăsit Japonia ar mai fi avut impulsul și dorința de-a crea Ankoku Butoh?

În urma războiului, chiar dacă nu a participat în mod activ, Hijikata a rămas literalmente cu multe cicatrici. Fabrica la care a lucrat, în Akita, a fost bombardată la sfârșitul războiului, iar el a rămas cu arsuri pe spate în urma acestui incident. Toți frații lui au fost recrutați ca soldați și uciși în război. Dacă el s-ar fi născut cu un an sau doi mai devreme, ar fi fost recrutat și cine știe ce s-ar fi întâmplat. În Japonia anilor 1945-1952, în timpul ocupației americane, era imposibil ca poporul japonez să călătorească în afara Japoniei. Dar după aceea câțiva prieteni de-ai lui Hijikata au început să călătorească și să studieze dansul în Europa, cum ar fi Hironobu Oikawa, care a mers la Paris. În anii '60, mulți artiști japonezi s-au mutat la New York, Paris sau în Berlinul de Vest. Se știe faptul că Hijikata nu a părăsit niciodată Japonia. Dar, dacă ar fi făcut acest lucru, se prea poate ca dansul său, care încă generează și inspiră generații de dansatori din întreaga lume, să nu fi atins obsesiile atât de distinctive personalității sale.

Cunoașteți foarte bine viața și scrierile lui Antonin Artaud. Credeți că dansul lui Tatsumi Hijikata, Ankoku Butoh, este o continuare a manifestelor Teatrul cruzimii, Teatrul și dublul său și To have done with the judgment of god?

Cu siguranță, Hijikata a fost inspirat de activitatea lui Artaud, de cea a lui Jean Genet și de multe alte surse. Prietenii săi, cum ar fi Oikawa, i-au prezentat teoriile lui Artaud când s-au întors de la Paris, la sfârșitul anilor '50. Hijikata a fost obsedat de vocea și țipetele lui Artaud, din înregistrarea radio a proiectului *To have done with the judgement of god* (ultimul proiect al lui Artaud, 1947-1948). Dar aceste obsesii s-au materializat mult mai târziu în activitatea lui Hijikata, în jurul anilor 1984-1985, când filosoful Kuniichi Uno i-a adus o casetă a acelei înregistrări rare de la Paris. La acea vreme, Hijikata plănuia să rupă lunga perioadă de izolare și să revină pe scenă cu un spectacol bazat, parțial, pe înregistrarea lui Artaud. Din păcate, a murit înainte de realizarea acestui *performance*. Mulți artiști japonezi, din anii '50 și chiar și cei contemporani, se raportează la activitatea lui Artaud.

În povestea lui Hijikata, aduceți în prim-plan multe dintre caracteristicile dansatorului, dar, în principal, este vorba despre supraviețuire. Credeți că o astfel de poveste se poate repeta în societatea de astăzi și de ce are nevoie artistul pentru a supraviețui: de credință, de încăpățănare, de speranță?

Aceste circumstanțe speciale din viața lui Hijikata sunt, probabil, unice în provocările lor, dar toți artiștii contemporani au nevoie de încăpățănare. Hijikata a fost foarte dibaci în a supraviețui, chiar dacă spectacolele sale de dans nu au generat niciun venit. El a avut un club de cabaret și a jucat și în filme de groază pentru a supraviețui. Există o mare disperare, încăpățănare și renunțare în activitatea lui Hijikata, care este, probabil, rețeta lui pentru supraviețuire. Exact ca în decizia sa de a se retrage din viața artistică, la începutul anilor 1970, și să se izoleze în studioul său, în centrul unui imens megalopolis.

Aproape toate cărțile dumneavoastră au subiecte diferite, însă cumva cred că le-am putea găsi tuturor un numitor comun: iubirea și dragostea pentru cuvânt. Cum scrieți, cum lucrați, când știți că ați găsit subiectul pe care-l veți dezvolta?

Nu reperez nicio conexiune clară între cele 30 de cărți ale mele, cu excepția faptului că au necesitat o abordare diferită. Uneori, durează mulți ani până să încep să scriu o carte. De exemplu, cartea despre Hijikata am scris-o la câțiva ani după ce am plecat din Tokyo. Abia atunci gândurile s-au așezat la locul lor și, brusc, a devenit clar pentru mine nevoia de-a scrie, nevoie care înainte a fost absentă. În acel moment, logodna cu cuvântul a devenit una totală.

Cărțile lui Stephen Barber nu sunt încă traduse în România. Dacă ați putea alege una dintre cărțile dumneavoastră care să fie tradusă în limba română, care ar fi aceea și de ce?

Există o carte, *Harta dispărută*, din care am citit câteva pasaje acum câțiva ani, în foaierea hotelului Împăratul Romanilor, la festival de la Sibiu. A fost o experiență minunată, așa că mă gândesc la cartea aceea.